

איור: ערן מנדל

למה מדי המשטרה כחוליים?

מתי ולמה נקשר הצבע הכחול בכוחות שיטור בעולם? שחר

התג שמאפשר לזהות את השוטר. הוא זה שהי פסיק למדוד את ביצועי המשטרה לפי מספר המעצרים והתחיל למדוד אותם לפי הידרה בפשיעה. הוא זה שהתעקש ששוטרי לונדון לא יציידו בנשק חם אלא רק באלה ורעשן עץ (שהוחלף במשקוקית רק כעבור יותר מחצי מאה), והוא קבע את עיצוב המדים ואת צבעם.

הבחירה הטבעית היתה אדום, צבע מדי צבא הוד מלכותו (גם לבחירה הזו יש היסטוריה, ואפשר לתמי

צת אותה בכך שהאנגלים היו גאוותנים ולא האמינו בהסוואה) – אבל פיל לא רצה חיילים, הוא רצה אזרחים. או הוא דרש מדים שמזכירים חליפה אזרחית, ובחר להם את הצבע הכחול הכהה, שגם בולט על רקע החליפות השחורות שהיו באופנה, גם מסתיר כתמים שעלולים לפגוע בתדמית השוטרים, וגם, בעיקר, אי ננו אדום.

המשטרה של פיל היתה הצלחה מסחררת שהועתקה במדינות רבות. היו כמונ

יוצאי דופן – בגרמניה המדים, הניידות ואפילו הצ'קלקות המשטריות היו ירוקים עד להקמת האיחוד האירופי. אבל ברוב המקומות העתיקו את צבע המדים עם יתר העקרונות הנאצלים. או אם אתה נתקל בשוטר אלים ומעלים בתפקידם, בקצינים מושחתים ובטיוחים מבישים, אל תשכח: זה היה יכול להיות הרבה יותר גרוע בלי הכי וונות הטובות והמדים הכחולים של פיל. ■

שאלות לבלדד השוחי: askbidad@calcalist.co.il

שחר היקה

29 בספטמבר 1829. המהפכה התעשייתית הפכה את לונדון לעיר הגדולה ביותר עלי אדמות, תואר שבתוך מאה שנים יעבור לידי ניו יורק. אבל אנחנו במאה ה־21, בלונדון שכורעת תחת עומס האוכלוסין. ודבר אחר בלונדון ברור לחלוטין: כדי שכל כך הרבה אנשים יחיו בשכנות, חייבים כח שיטור מקצועי.

כבר היו שוטרים בלונדון, כמונ. אגור דות עירוניות של שומרי לילה ונוטרי דרכים התקיימו מאז סין הקיסרית ויוון העתיקה, אבל עד 1829 איש בעולם לא התייחס לשיטור כאל מקצוע, כלומר כמשהו של מדי, מפתחים ומשפרים. רק כשאתה מגיע לגודל מסוים אתה נאלץ להכיר בכך שכנופיות בריונים שמסתובבות בעיר לא משרות את המצב. להפך.

לאיש שהפך את השיטור למקצוע קראו רוברט פיל, שר הפנים של האימפריה

ולימים ראש ממשלתה. פיל הבין שמשטר רה יעילה מוכרחה להיתפס כחלק מהקהילה שהיא משטרת. הלגיטימיות שלה תלויה בהסכמת ההמונים, והיא חייבת לרכוש את אמון. לשם כך גם השוטרים חייבים לציית לחוק, לתת את הדין על מעשיהם, ולשרת את הקהילה במקום לתקוף אותה.

פיל ניסח תשעה עקרונות שעדיין מככבים בהצהרות הכוונות של כל כוחות השיטור הדמוקרטיים (מובן שפה ושם הביצוע עוצמו נכשל). הוא המציא את מספר

דן אריאלי

מומחה להחלטות חשובות

איך לרפא התמכרות להורוסקופ?

פרופסור יקר, בת זוגי קוראת בשקיקה את ההורוסקופ כדי לדעת מה יקרה לה בשבוע הבא. אני תוהה אם יש דרך להראות לה שלא כדאי לבטוח בדברים האלה. או שאולי אני טועה ומדובר באמת צרופה? עידן

עידן היקה

מובן שהורוסקופים הם שטות, למעט גורם האמונה שמגשימה את עצמה. אם ההורוסקופ ינבא לכת זוגך שהיא תריב איתך, אז אולי הציפייה למריבה תהפוך את השבוע למתוח. אם ייכתב בו על בעיה בריאותית, אולי היא תבחין יותר בגירודים. זה מה שעובר בהורוסקופים. להראות לאנשים שהם טועים זו משימה קשה, אבל אולי ישתלם לך יותר למצוא דרך לשלוט בתוכן ההורוסקופ שלה. דמיין שיכולת לכתוב שם שביום שני היא תבלה עם בן זוגה היקר, בשלישי היא תעריך את בן זוגה יותר וביום חמישי היא תבין כמה החיים שלה נפלאים. במקום לשנות אותה, תראה לה את ההורוסקופ הנכון.

מי צריך כלכלה התנהגותית?

מה עסקים יכולים ללמוד מתחום המחקר שלך, כלכלה התנהגותית? בלה

כמו בכל תחום מדעי, הכלכלה התנהגותית שיפרה, לאט ולאורך שנים, את ההבנה של נושא המחקר שלה – התנהגות אנושית.

כלכלנים התנהגותיים גילו את עקרון שנאת ההפסד, שגורם לאדם להחזיק במניה יורדת כי הוא לא רוצה למכור אותה בהפסד, ובסוף מפסיד יותר; או את אפקט איקאה, הגילוי שאם השתפנו ביצירה של משהו אנחנו ניתן לו הערכת יתר ונצפה מאחרים לאהוב אותו. עסקים יכולים להיעזר בתובנה הזאת.

אבל הגילוי הכי חשוב הוא כמה מעט אנחנו, כולנו, באמת יודעים, וכמה מעט אנחנו טורחים לבדוק לפני שאנחנו מגבשים דעה.

אם עסקים יאמצו את מסקנות הכלכלה התנהגותית ויסמכו פחות על אינטואיציות ויותר על נתונים, הם יזכו להחזר גבוה על ההשקעות שלהם. הודאה בפגמים שלנו היא צעד ראשון וחשוב. ■

פרופ' אריאלי הוא חוקר כלכלה התנהגותית ומחבר רבייהמכר "לא רציונלי אבל לא נורא" ו"האמת על באמת". שאלות לדן אריאלי: askdan@calcalist.co.il

הבנק העולמי הופך לחברתי?

והאם גם גישת השוק החופשי תעבור עדכון היסטורי

האם האכזבה מהשיטה הכלכלית משנה את המוסד שנחשב לאחד מסמליה – הבנק העולמי?

הבנק העולמי הוא מוסד של האו"ם שמל"ו וזה כסף למדינות העולם השלישי כדי לסייע להן להתפתח. את מדיניות ההלוואות וההחזרים קובעות 188 המדינות שתורמות לקרן הבנק, ובעיקר גדולת התרומות ארצות הברית. כתוצאה מכך, המטה הראשי ממוקם בווינגטון, נשיא ארצות הברית בוחר מסו"ר רתית את נשיא הבנק, שבתורו מקפיד על גישה של קפיטליזם שמרני ומחייב את הממשלות הלוות לבצע במדינותיהן הפרטיות ודהירגולציה, ולפתוח את המדינות בפני תאגידים מערביים. ובקיצור, כפי שקוראים לזה באמריקה, לנקוט "אחריות פיננסית".

המדיניות הזאת נשענת על אבן היסוד של הכלכלה הקלאסית: ההנחה שהאנשים שכלתנים ושקולים, וכי מצבור הפעולות של ירביים מרים ייטיב לאורך זמן עם כולם. זו ההנחה שמאחורי התחרות החופשית במערב. הגישה רשמה הצלחות גדולות

וכישלונות כואבים, ויש לה חסידים, אך גם עוד ועוד מבקרים.

ונדמה שהביקורות הגוברות הזיזו משהו. זה שנתיים וחצי שבראש הבנק העולמי עומד נשיא שאינו כלכלן: פרופ' ג'ים יונג קים, רופא ואנתרופולוג ובעברו נשיא אוניברסיטת דרטמות החברה בליגת הקיסוס, וכן ממובילי הביקורת על הבנק העולמי עצמו.

קים, מינוי אישי של נשיא ארצות הברית אובמה, מביא אל ישיבות ההנהלה של המוסד הוותיק את הלך הרוחות העדכני שאחרי המשבר, ובפרט את גישת הכלכלה ההתנהגותית. ענף הכלכלה ההתנהגותית טוען כי האדם אינו באמת שקול ומחושב, וכי "היד הנעלמה" של הכלכלה הקלאסית לא באמת מיטיבה עם כולם. הבעיות, המשברים התכופים והפערים החברתיים הגדלים הם ההוכחה לכך, והמסקנה היא שממשלות צריכות להתערב יותר בכלכלה, ולעשות זאת לאור נתונים מחקרניים שמגלים איזה צעד מביא למסקנה הרצויה ואיזה לא.

דין וחשבון חדש של הבנק (ומין בכתובת bit.ly/WB-2015) מבטא את הגישה החדשה. הוא מחליף את דרשותיהם של כלכלני שוק חופשי דוגמת מילטון פרידמן בתיאוריות חדשות יותר של פסיכולוגים וחוקרי כלכלה התנהגותית שעד היום נחשבו מתריסים ולעומתיים: חתני פרס נובל דניאל כהנמן ועמוס טברסקי, החוקרים אורי ואיילת גניזי, דן אריאלי, ריצ'רד תאלר ואחרים, בהם מבקרים חריפים של השיטה.

בין היתר מוצגים שם ניסויים שמגלים כי גם עובדי הבנק עצמם נתונים להטיות לא רציונליות, ועוד בתחום מומחיותם: בפני העובדים הוצגו נתונים שמשווים בין מדינות עם חוק שכר מינימום למדינות בלעדיו, וכן נתונים על הבדלי האיכות בין שני תכשיטים קוסמטיים. לעובדים לא סופר שהנתונים מפוברקים ומבחינה מתמטית מדובר בשתי שאלות זהות. באופן מדאיג, העובדים הסיקו נכונה מהי המשחה היעילה יותר אבל בשאלה הכלכלית הם פירשו את הנתונים הפוך, והסיקו ששכר מינימום הוא רעיון רע שיש לבטל. המסקנה חטאה למספרים, אך תאמה את תפיסת העולם הרווחת בבנק זה דורות.

הדו"ח ממשיך ומספר על שיטות חדשות לשיפור בריאות הציבור, הפחתת תאונות דרכים, ועוד התערבויות שבעבר הבנק לא ראה בהן מתחום ענייניו. לדוגמה, בעבר הבנק ניהל הלוואות לאיכרים בעולם השלישי על בסיס חישובי יעילות. אך לווים רבים לא הצליחו לעמוד בתנאים, בין היתר כי נשמעו יותר לעונות השנה מאשר לתנודות שיעורי הריבית. שינויים שהתבססו על הכרת התרבויות הלוות הגדילו את שיעורי ההצלחה. הדו"ח השנתי הזה הוא מסמך מרתק ודרמטי. הוא מראה איך מידע חדש ועדכני מצליח, לפעמים, לשנות מדיניות ציבורית שמרנית. ואפילו להפוך מוסד כלכלי עוצמתי וקפיטליסטי ליותר, כן, חברתי.

פרופ' רפאלי הוא ראש המרכז לחקר האינטרנט באוניברסיטת חיפה sheizaf.rafaeli.net

בניסוי שנערך בעובדי הבנק העולמי נמצא כי הם קראו נכונה נתונים על איכות של מוצרי קוסמטיקה, אך כשאותם נתונים בדיוק נגעו לנושא שכר המינימום הכלכלנים פירשו אותם הפוך

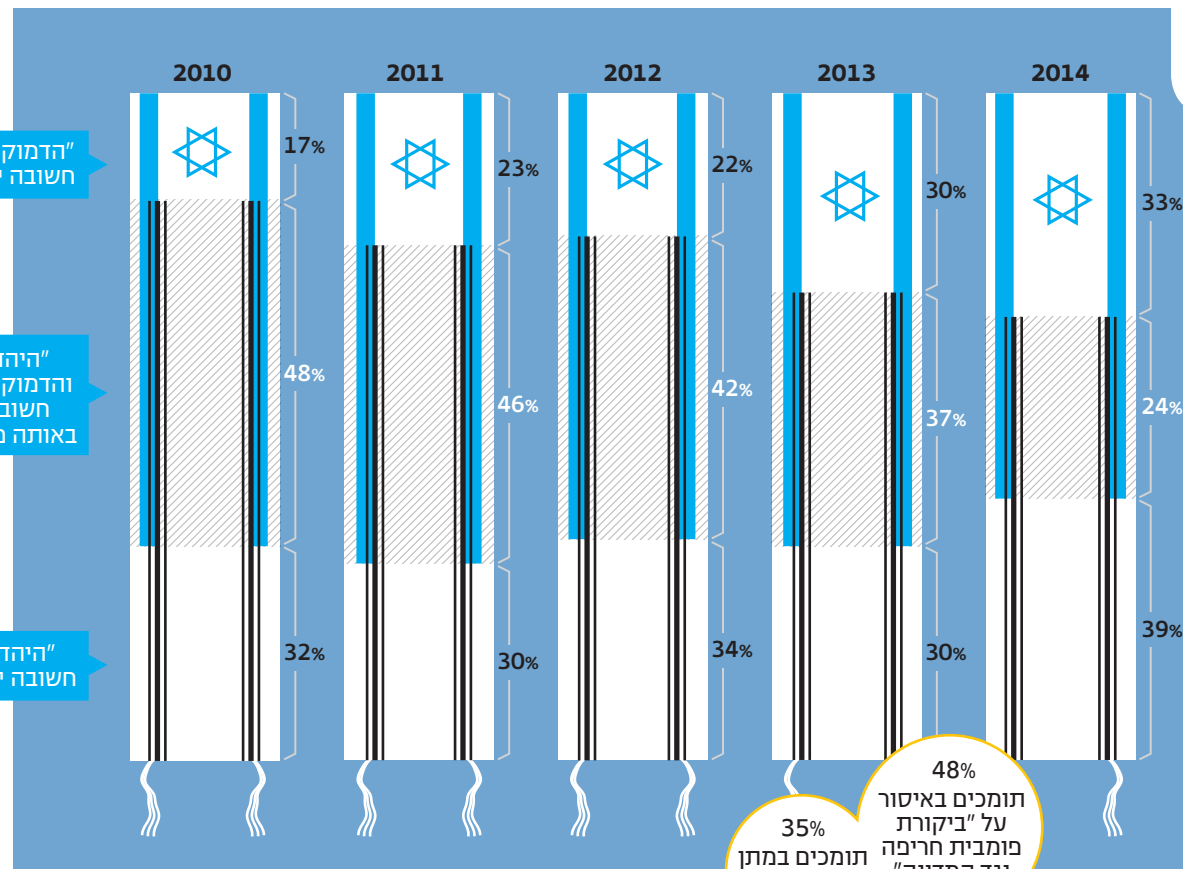
תורת המספרים

הסטטיסטיקה של החיים

יהודית או דמוקרטית?

המתח המפורסם בין שתי ההגדרות של מדינת ישראל – יהודית ודמוקרטית – הולך ומחריף. אם ב-2010 כמחצית מהישראלים היהודים חשבו שלאופי היהודי והדמוקרטי במדינה יש אותה חשיבות, כיום רק רבע מהם חושבים כך. היתר, לפי סקר שנתי שעורך המכון הישראלי לדמוקרטיה, מוכנים לוותר על זהות אחת לטובת השנייה. האם זו התפכחות או ויתור? ואולי שניהם?

השינויים לאורך השנים בתשובות ישראלים יהודים לשאלה: "איזה חלק מהגדרתה של ישראל חשוב יותר – יהודית או דמוקרטית?"

נתונים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2014

48% תומכים באיסור על "ביקורת פומבית חריפה" נגד המדינה
35% תומכים במתן זכויות יתר ליהודים